

Om Oslo Elveforum og arbeidet med rehabilitering av de ni Oslo-vassdragene

Av Sigurd Tønsberg

Sigurd Tønsberg arbeider for Oslo Elveforum

Innlegg på fagtreff 2. september 2002

I Oslogryta er det ca 330 kilometer elver og bekker, som leder vann fra marka til fjorden

Det er det ikke mange som vet. Og storparten av vannet er det ingen som ser. For i hundre år fra 1870 til 1970/80 ble 2/3-deler av byvassdragene til "bortebekker" og "vekke- elver". Bare ca 100 kilometer syns fortsatt. Det er tre hovedgrunner til all denne lukkingen av åpne elver og bekker:

Sanitære hensyn: Vassdragene fraktet kloakk og søppel. De stinket og ble lagt i rør.

Utbyggingsinteresser, - både kommunale og kommersielle trengte arealer til boliger og næring – og hvorfor ikke fylle opp uryddige bekkeløp og bygge ovenpå?

Trafikale hensyn: Byvekst med veier og gater – og stadig økende parkering – har gjemt mangt et Oslo-vassdrag under asfalt – eller brolagt med nokså dårlige forsetter, sett med dagens øyne.

I 1970-årene begynte vinden å snu blant publikum, politikere og planleg-

gere. Miljø kom på dagsordenen. I 1977 opprettet Oslo en tverrfaglig VANN-VERNGRUPPE som på 4-5 år arbeidet seg frem til en felles forståelse i et *Miljøpolitisk prinsipp-program for verning av bekker, elver, dammer osv.*

Der er visjoner og verdisyn myntet ut i bl.a. krav om at lukking av bekker og elver ikke skal være tillatt, - og at 'anbringelse av bygninger eller andre konstruksjoner nærmere åpne elver, bekker, dammer, tjern og vann enn 20 meter i alminnelighet ikke tillates'.

I 1985 ble reglene gjentatt og bekreftet av Bystyret med forslag til *kommunal vedtekt, knyttet til bygningslovens § 104*. Så tydelig markerte byens ledelse at den ønsket å vende ryggen til den "kloakkeringsperiode" som hadde preget forvaltningene av vassdragene.

Det blir klart understreket at vassdrag er et viktig element i landskapsbildet, "som liver opp og gir grobunn for frodig vekst. Alle vassdrag bør være i økologisk likevekt med en naturlig artsriksdom. Breddene bør være fri for bebyggelse og åpne for publikum".

Dette er målene som vi elvevenner i Oslo Elveforum tror på og arbeider

for. Vi har dem felles med kommunale etater – med Vann- og avløpsetaten og Friluftsetaten i spissen. De er bekreftet i Grøntplan for Oslo (1992) – og senest i den politiske erklæringen fra det nåværende byrådet høsten 2000:

“Oslos syv elver skal åpnes der det er mulig, og områdene rundt rustes opp, slik at de kan fremstå som grønne drag i byen.”

Som vi har hørt, er det ikke bare syv, men ni elver pluss Østensjøvannet som er arbeidsmark for de mange lokale elvegruppene, og vi har også hørt at arbeidet med Ljanselva er kommet langt i retning av regulert, varig og juridisk bindende vern. Kommunen og frivillige grupper har også ALNA høyt prioritert – med en rehabiliteringsplan frem mot 2015 for å gjøre Groruddalens forsømte vassdrag til en søppelfri attraksjon med åpne bredder som nærfriområder for folk i dalen.

Den store finalen kan bli gjenåpning av Alna gjennom Kværnerdalen/-Lodalen og Middelalderbyen – og la den renne frisk og fri ut i Bispevika som i gamle dager. Tross gode håp og mye tro: Fortsatt er Oslovassdragene utsatt for press både fra små og fra store og sterke utbyggingsinteresser. Ferske eksempler langs Akerselva er press på elvebreddene i Spigerverk-området i Nydalen, gjennom Lilleborg-byen lenger nede og fra Waldemars Hage ved Sannerbroen. Miljøforeningen Akerselvas Venner har en stri tårn med å minne planleggerne om 20 metersgrensen, bevaring av breddene og det biologiske mangfoldet – og med naturlig plass for turveier.

Grunneiere og entreprenører er seg sine rettigheter bevisst og bruker dem.

I Sogn-Frognervassdraget, som er mitt særlige arbeidsfelt, ser vi liknende eksempler: På østsiden av Sognsvannsbekken helt oppe ved vannet er Norges Idrettshøgskole grunneier. Uten at Friluftsetaten eller andre hadde hjemmel til å hindre det, brøytet anleggsmaskiner en traktorvei for trimløype gjennom rik kantvegetasjon – og pinlig nær bekken.

Og nettopp her hadde Oslo Elveforums gruppe for Sogn-/Frognervassdraget planer klare for en enkel tursti gjennom løvskogen. Skuffelsen hos de lokale velforeningene og historielagene var stor. Nå må vi på sett og vis få til en kombinasjon av dette inngrepet og lokale ønsker.

På den andre bekkebredden er det dyrka mark. Det er restene av jordveien til den store Gaustadgården, som nå er nedbygget under Rikshospitalet, universitetsinstitutter og en serie forskningsbygg. På dette åkerlandet er det krefter som vil anlegge golfbane. Dersom det blir noe av, må vi kreve en 20-meters vegetasjonsone som en naturlig biotop for fugl og smådyr og for fisk og bunndyr i bekken.

For disse er alvorlig truet – og i blant fra der en minst venter det: For to uker siden fikk Vann- og avløpsetaten uventet overløp fra kloakkledningene på Kringsjø, og dermed fløt det død fisk med buken i været. Og dette var jo nettopp den fiskestammen som vi håpet kunne fortsette nedover vassdraget og bøte på følgene av en annen fiskedødragedie for et drøyt år siden.

Den gang hadde entreprenøren NCC oppdrag for Vann- og avløps-etaten med å drive en ny ferskvannstunnel fra Slemdal til Gaustad. Den krysser under Sognsvannsbekken ved Ringveien. Og der skjedde det dramatiske at entreprenøren presset store mengder tetningsmasse opp i bekkevannet og drepte fisk og bunndyr helt ned mot Majorstuen. Nå leter fagfolk, etater og vi etter andre løsninger.

Et annet truende prosjekt var tunnel for T-baneringen fra Nydalen til Ullevål. Millioner liter av driftsvann fra boring og injisering skulle etter lokal sedimentering og rensing slippes til Gaustadbekken som resipient og derfra videre ned i Sognsvannsbekken og Frognerelva. Vi i elvegruppen er glad for positiv samspill med byggherre, entreprenør og Fylkesmannens miljøavdeling om sikring og kvalitetskontroll underveis.

Så det er mye å henge fingrene i for lokale elvevoktere – og mere kommer: Hovedtema nå er hva som skal skje i Gaustadbekkdalen. I gjeldende planer er dette et byggeområde for forskning og undervisning med tilhørende trafikk og infrastruktur.

De lokale vellene og elvevennene har gjennom to tiår engasjert seg for å bevare miljø og turveier og for gjenåpning av bekken gjennom dalen. Den ble gjemt under fyllmasser så sent som i 1960-årene.

Som aktører i en slik prosess har det liten nytte bare å protestere. Man må sette seg grundig inn i sakene og kunne dem (nesten) like godt som

fagspesialister og planleggere. Man må gå inn i drøfting og samråd med disse. Man må kunne legge frem alternative løsninger for utredere og politikere i stat og kommune.

Og det har vi gjort: Vi har fremmet private reguleringsforslag for deler av området. Vi har engasjert In'By – Institutt for byutvikling - til å utarbeide alternative løsninger for plassering av bygningskropper, turveier og med plass for nyåpnet bekk som en attraksjon gjennom dalen. Vi har gjennom årene stått for lokale høringer. Berg, Nordberg og Sogn Vel har kartlagt hvordan de fem små tilløpsbekkene i området kan rehabiliteres for å bedre vannkvaliteten i Gaustadbekken. Vi har gjennom årene tråkket i korridorer og kontorer og stilt opp i møter for å tale vår sak.

Og nå begynner det å lysne: Bestyret har skrinlagt de store tunnelene for trafikk under Blindern eller Ullevål Hageby – og bedt om utredning av planer for turveier og full gjenåpning av bekken i et gjenskapt grøntdrag gjennom dalen. Asplan/Viak har utarbeidet nye planer som imøtekommer dette og som har vår fulle tilslutning. Samferdselsetaten har nå fremmet dette til politisk behandling i høst.

Lenger nede i vassdraget er det også spennende ting på gang med store nye utfordringer: Utbygging av baneområdene på Majorstuen stasjon. Her jobber vi for gjenåpning av Sogn-Frognerelva, blant annet med siktemål å forbedre vannkvaliteten i Frognerdammene.